

DOMAŠAJI OSTVARENIH REZULTATA TRANZICIONIH I PRIVATIZACIONIH PROCESA U BRČKO DISTRIKTU BOSNE I HERCEGOVINE

ACHIEVEMENTS IN TRANSITION AND PRIVATISATION PROCESS IN BRCKO DISTRICT OF BOSNIA AND HERCEGOVINA

Dr Hamid Alibašić, redovni profesor
Ekonomski fakultet u Brčkom
Zijad Lugušić, diplomirani ekonomista
Direktor Ureda za privatizaciju

Apstrakt. Autori u ovom članku bave se analizom domašaja ostvarenih rezultata tranzicionih i privatizacionih procesa u Brčko distriktu Bosne i Hercegovine. Konkretnije, ovdje se objašnjava pojam tranzicije, svojinski odnosi, pravna osnova privatizacije, izvršena privatizacija ODP. u Brčko distriktu i ostvareni rezultati tog procesa.

Ključne riječi: privatizacija, tranzicija, svojina, proces, transformacija preduzeća.

Abstract. The authors of this article analyse achievements in transition and privatization process in Brcko District of Bosnia and Herzegovina. More specific, they explain the term transition, proprietorial relations, legal base of privatization, proceeded privatization ODP (BASIC STATE ENTERPRISES) in Brcko District and achievements of this process.

Key words: privatisation, transition, ownership, process, transforms a firm.

UVOD

Tranzicija je proces koji je nužan za zemlje, uglavnom, istočne Evrope. Između ostalih, i Bosna i Hercegovina je jedna od zemalja koje sprovode taj proces. Iako, globalno gledano, **privatizacija, kao jedan od načina tranzicije**, ne odvija se na zadovoljavajući način, pojedinačno, gledano po regijama, donekle možemo biti zadovoljni dosadašnjim procesom njenog sprovođenja.

Iako je više od 50% kapitala još uvijek u državnom vlasništvu, **privatizacija** u Brčko distriktu Bosne i Hercegovine, odvija se, uglavnom, na zadovoljavajući način. Mada se u **Zavodu za zapošljavanje** vodi 17.794 nezaposlenih osoba,¹ pretpostavlja se da je taj broj mnogo manji jer ima mnogo osoba koje rade na crno u privredi, ali i jedan broj koji su ilegalno prijavljeni u brčanskom Zavodu za zapošljavanje.

Način **privatizacije**, njeno sprovođenje i ostvarene rezultate u ovoj oblasti u Brčko distriktu Bosne i Hercegovine, pokušaćemo objasniti u ovom članku. Dakle, **predmet** razmatranja u našem članku proizlazi iz same njegove teme, a to je analiza ostvarenih rezultata tranzicionih i privatizacionih procesa na području Brčko distrikta Bosne i Hercegovine. Osnovni naš **zadatak**, u vezi s tim, jeste da što egzaktnije i simplificiranije te što bolje rasvijetlimo ovu problematiku, od čije efikasnosti sprovođenja najdirektnije zavisi i ostvarivanje ukupnog ekonomskog razvoja na cjelokupnom području Brčko distrikta Bosne i Hercegovine. Dakle, naš **prioritetni cilj** u ovom članku jeste da, koristeći se multinaučnom metodologijom, pokušamo ukazati na do sada preduzete pokušaje Vlade Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, odnosno njenog Ureda za privatizaciju, da posredstvom sprovođenja privatizacije ODP preduzeća osigura dinamičniju privredu u ovom dijelu naše zemlje i veće zapošljavanje, a samim tim i veće investicije i viši životni standard svih stanovnika Brčko distrikta.

U sklopu elaboracije ovog nimalo lakog ekonomskog fenomena, koji je posebno zapljusnuo uglavnom zemlje u razvoju, pa, naravno i našu zemlju, a u cilju što autentičnijeg prikaza *de facto dostignutog* stanja u ovoj ekonomskoj oblasti na području Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, korišćićemo se različitim naučnim metodama, kao što su: metod analize i sinteze, indukcije, dedukcije, statistički metod, istorijski metod, komparativni metod i **inkrementalni metod**, koji je pri istraživanju ove vrste ekonomske problematike nezaobilazan.

¹ Izvor: Izvještaj Zavoda za zapošljavanje na području opštine Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, 30. novembar 2006. god., str. 1.

POJAM TRANZICIJE

Savremeni svijet, a naročito zemlje sa nerazvijenom ekonomijom (uglavnom zemlje istočne Evrope, Azije, Afrike, Južne Amerike), prolazi kroz period **tranzicije**. Pod pojmom **tranzicija** podrazumijeva se prelazni period iz industrijskog u postindustrijsko ili informatičko društvo. Također, ovaj vid tranzicije prate i socijalno-političke i društvene promjene.

Zemlje koje su bile u procesu tranzicije ili su trenutno ili trebaju da uđu u taj proces prelaze iz socijalističkog u novi način proizvodnje. **Taj period prelaska iz jednog u drugi način proizvodnje naziva se tranzicionim periodom.**

Kao što situacijama u ranije navedenim dijelovima svijeta pokazuje, u tim oblastima uglavnom je, pored ekonomske, prisutna i politička kriza. Inače, ove dvije pojave prouzrokuju jedna drugu, te stoga se i vrši **tranzicija**, koja opet ima svoje karakteristike. Zbog toga je potrebno što efikasnije izvršiti potrebne reforme.

Osnovne karakteristike² savremenog prelaznog (tranzicionog) perioda su:

1. ostvaruje se u uslovima postojanja dva načina proizvodnje (kapitalističkog i etatističkog);
2. ostvaruje se u uslovima visokog stepena razvijenosti proizvodnih snaga (treća naučno-tehnološka evolucija);
3. umjesto monizma, javlja se pluralizam svojinskih odnosa, motiva poslovanja, umjesto dvije, javlja se više suprotstavljenih klasa;
4. prvi put u istoriji postoji društvo koje je nasilno stvorenje voljom subjektivnih faktora za koji nisu stvoreni materijalni uslovi. To je socijalizam;
5. savremeni prelazni period nije prelaz iz nižeg u viši ili višeg u niži način proizvodnje, nego uzajamni uticaj dva vladajuća načina proizvodnje;
6. tržišni kriterijumi privređivanja uz koordinaciju države;
7. visok nivo upotrebe tehnologije i promjena položaja radnika.

Ono što karakteriše novi sistem privređivanja, jeste sve veća upotreba nove tehnologije, a u tom slučaju dolazi do otpuštanja radnika ili potrebe za njihovu prekvalifikaciju i doškolavanje.

U toku procesa tranzicije, između ostalog, izvršava se i proces privatizacije. Nakon tog procesa, javlja se pluralizam oblika svojine jer u tom slučaju, za razliku od socijalizma, kapital iz državnog vlasništva, većim dijelom prelazi u privatno vlasništvo. U vlasništvu države uglavnom se zadržavaju preduzeća od javnog interesa, za koja ne postoji interes kapitalista da ih privatizuju (komunalna preduzeća, izgradnja putevne infrastrukture). O **svojinskim odnosima** biti će govora u nastavku ovog rada.

Međutim, ono što još karakteriše proces **tranzicije** jeste i usaglašavanje stanja u privredama i otvaranja tržišta za firme koje do tada nisu imale mnoge mogućnosti na stranom tržištu. U tom slučaju dolazi do veće razmjene i potreba za informacijama, te na taj način društvo podiže na jedan viši nivo.

U primjenama strukture vlasništva, radnicima se omogućava kupovina jednog dijela preduzeća kroz dionice i certifikate ili vaučere, te na taj način radnika dovodi na dvije pozicije. U jednom trenutku, taj **radnik učestvuje u samom procesu proizvodnje, a u drugom trenutku on učestvuje u upravljanju tim preduzećem.**

SVOJINSKI ODNOSI

Procesom tranzicije mijenjaju se i **svojinski odnosi** u društvu. U periodu socijalističkog državnog uređenja, preduzeća su bila u državnom vlasništvu. To je preovladavalo uglavnom u istočnoj Evropi. Najbolji primjeri su bivši SSSR i bivša SFRJ.

U tom periodu cjelokupnim tržištem, a ne samo preduzećima, upravljala je država. Privreda je bila centralizovana, te se time nije dozvoljavao razvoj preduzeća, ali i tržišta. Državna Vlada je vodila glavnu

² Dr Ilić, B. i dr Tomić, M., Politička ekonomija, Ekonomski fakultet u Brčkom, 2003, str. 185.

politiku u preduzećima. Postavljala je sebi podobne ljude. Ovakvo uređenje i njegove nedostatke najbolje je osjetio SSSR. U tom društveno-političko-privrednom uređenju pojavio se veliki stepen korupcije.

Procesom **privatizacije**, unapređenjem tehnoloških procesa i informatizacijom došlo je do, u većem dijelu Evrope, promjene u svojinskim odnosima. Kapitalističkim uređenjem, po uzoru na zapadnu Evropu i SAD, dolazi do **privatizacije** državnih preduzeća, te u njih ulazi privatni kapital i tako dolazi do **privatne svojine**. Naravno, u nekim slučajevima ostaju **mješoviti svojinski odnosi**, a veća preduzeća se organizuju u **akcionarska društva**, sa više vlasnika koji ulažu svoj kapital u preduzeće.

PRAVNA OSNOVA PRIVATIZACIJE U BRČKO DISTRIKTU BOSNE I HERCEGOVINE

Potpisivanjem **mirovnog sporazuma** za Bosnu i Hercegovinu u Dejtonu (SAD) 1995. god. i donošenjem odluke o dva entiteta koja sačinjavaju Bosnu i Hercegovinu, su donijeli i svoje zakone, a između ostalih i zakone o **privatizaciji, koja je jedan od sastavnih djelova tranzicije**.

Uspostavom Brčko distrikta BiH primijenivani su entitetski zakoni do donošenja zakona od strane skupštine Brčko distrikta. Supervizor za Brčko distrikt BiH je poništio započetu privatizaciju od strane Republike Srpske.

U septembru 2001. godine, tadašnji supervizor za Brčko Henry L. Clarke, donosi jedan od naloga o **načinu privatizacije državnog kapitala preduzeća** u Brčko distriktu BiH. Nalogom o privatizaciji Supervizora za Brčko od avgusta 2001. godine, zabranjuje se privatizacija o Brčko distriktu Bosne i Hercegovine, osim uz odobrenje supervizora.

Nalogom iz septembra 2001. godine, supervizor, zbog značaja **privatizacije** donosi odluku o uspostavljanju **Ureda za privatizaciju**, koji će biti u okviru Vlade Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, i koji će pripremiti preduzeća i izvršiti njihovu privatizaciju. Šefa ureda postavlja gradonačelnik. Prema istom nalogu, a kasnije i prema Zakonu o privatizaciji državnih preduzeća u Brčko distriktu Bosne i Hercegovine, **Ured za privatizaciju** može prodati samo 67% kapitala, dok 33% ostaje u vlasništvu Brčko distrikta sve do rješavanja problema sa certifikatima i vaučerima.

U martu 2004. godine, Skupština Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, donosi Zakon o privatizaciji preduzeća u Brčko distriktu Bosne i Hercegovine.

Ovim zakonom određeno je na šta se odnosi **proces privatizacije** i ko ima pravo učestvovati u **procesu privatizacije**.

Odluka je donesena da se mogu privatizovati samo preduzeća koja su do tada bila u državnom vlasništvu. Pravo da se pojave kao kupci imaju sva pravna i fizička, domaća i strana lica.

Proces privatizacije organizuje i sprovodi Kancelarija za privatizaciju. Zadaci **Kancelarije za privatizaciju** su da ažurira potrebne podatke o preduzećima, priprema programe i osnovne podatke o preduzećima, određuje način i sprovodi proces privatizacije i dr.

Direktora **Ureda za privatizaciju** imenuje gradonačelnik, kojem on i odgovara. Gradonačelnik nadgleda rad **Ureda za privatizaciju** i ovlašten je da potpisuje ugovore u procesu **zaključivanja privatizacije**.

U **procesu privatizacije** prodaje se 67% kapitala, dok 33% ostaje u vlasništvu Brčko distrikta BiH sve dok se nisu riješila pitanja u vezi certifikata i vaučera. Kapital se prodaje putem javnog tendera ili javne aukcije. Tenderska komisija od tri člana, koju imenuje gradonačelnik, vrednuje ponude i vrši izbor najboljeg ponuđača.

PRIVATIZACIJA U BRČKO DISTRIKTU BOSNE I HERCEGOVINE

Kako piše u **Izveštaju o radu Ureda za privatizaciju** za period od 01.01. – 30.06.2006. godine, u Brčko distriktu Bosne i Hercegovine, zaključno sa tim periodom, privatizovano je 21 preduzeće. Za privatizaciju državnih preduzeća u Brčkom prvobitno je bilo planirano 31 preduzeće.

Sa prvobitnog spiska za privatizaciju preduzeća skinuta su tri preduzeća, i to: ODP „Mladost“, ODP „Palis“ i ODP „Cigлана“. Osnovni razlozi za to bili su uglavnom zbog nepostojanja kapitala i knjigovodstvene evidencije, tj. nepostojanja početnih niti ažuriranih bilansa stanja, te samim time nije bilo iskazanog kapitala koji je trebao biti predmet prodaje posredstvom tendera. Ostali razlozi bili su planirani drugi sadržaji na tim lokacijama prema usvojenim regulacionim planovima u odnosu na sadašnje stanje. Tako se, nakon neophodnih ispravki, na spisku za privatizaciju našlo samo 28 preduzeća.

Nakon potpisivanja ugovora o privatizaciji između kupca i prodavca, tj. Vlade Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, **Ured za privatizaciju** obavezan je kontrolisati kupca u ispunjenju njegovih obaveza iz ugovora i vršiti reviziju rada tih preduzeća u naredne tri poslovne godine, te ih objavljivati u revizijskim izvještajima na kraju svake poslovne godine.

Od početka privatizacije u Brčko distriktu do sada je privatizovano 21 proizvodno preduzeće. Jedino proizvodno preduzeće ODP „Interplet“, do sada nije privatizovano niti nakon tri objavljena javna tendera na kojima je bilo ponuđeno 67% ukupnog kapitala ovog preduzeća. U prvom pokušaju nije bilo zainteresiranih ponuđača. Potom je u drugom slučaju bio izabran najpovoljniji ponuđač koji je u fazi pregovora odustao od privatizacije ovog preduzeća. Konačno, u trećem slučaju je takođe bio izabran najpovoljniji ponuđač sa kojim su vođeni pregovori koji su zbog naknadnih zahtjeva ponuđača prekinuti jer nisu bili prihvatljivi. **Ured za privatizaciju, Tenderska komisija i Vlada Brčko distrikta Bosne i Hercegovine** su uz pomoć OHR-a sačinili ustupke, kao što su oslobađanje od rente i od drugih troškova, ali predstavnici najpovoljnijeg ponuđača smatrali su da ne mogu kupiti 67% ukupnog kapitala. Nakon toga, **Tenderska komisija** je donijela **Odluku** o prestanku pregovora sa najpovoljnijim ponuđačem, a to je u ovom slučaju bio „Italproject“ doo., te je trinaesti tender u Brčko distriktu Bosne i Hercegovine, a treći za ODP „Interplet“ proglasila neuspjelim.

Ostalih šest preduzeća, koja nisu privatizovana, su trgovinska preduzeća. Razlog zbog kojeg ova preduzeća nisu privatizovana su neriješeni imovinsko-pravni odnosi nad imovinom **Ureda za privatizaciju**. Potrebno je bilo donijeti koncept o načinu privatizacije trgovinskih preduzeća, kako bi se prethodno mogli riješiti imovinsko-pravni odnosi, koji u većini slučajeva nisu bili uredno i u potpunosti riješeni.

U tom konceptu je navedeno da se ODP „Mercur“ neće privatizovati po sistemu javnog tendera, nego se planira restrukturirati, usvajajući **Program restrukturiranja** čime bi se predviđjela mogućnost prodaje imovine putem javne aukcije. Također, usaglašeno je da se i ODP „Nova trgovina“ ne može privatizovati prodajom 67% ukupnog kapitala putem javnog tendera zbog razloga nepostojanja kapitala jer je u bilansu bio iskazan gubitak iznad visine kapitala. Ostala četiri trgovinska preduzeća (ODP „Uzor“, ODP „Velma“, ODP „Tehnograđa“ i ODP „Univerzal“) biće privatizovana po dosadašnjem modelu, prodajom 67% ukupnog kapitala putem javnog tendera. Za ODP „Uzor“ je već objavljen tender i definisana je minimalna kupoprodajna cijena u iznosu od 600.000 KM.

Specifičnost kod pripreme tendera za trgovinska preduzeća sastoji se u tome da se unaprijed definiše minimalna kupoprodajna cijena, koja pored elemenata investicija i broja zaposlenih radnika, predstavlja opredjeljujući faktor kod izbora najpovoljnijeg ponuđača. U dosadašnjim slučajevima prodaje proizvodnih preduzeća kupcu je bila ostavljena mogućnost da slobodno kreira svoju ponudu, nudeći visinu investicija, broj zaposlenih i kupoprodajnu cijenu u skladu sa svojim poslovnim planom i finansijskim mogućnostima. U takvim prilikama kupac je nudio simboličnu kupoprodajnu cijenu.

Kod trgovinskih preduzeća pristup je drugačiji i tenderom će se ponuditi minimalna cijena jer će kupci dobiti značajna sredstva dosadašnjih državnih preduzeća na više lokacija koja ne zahtijevaju velika ulaganja kao što je slučaj u proizvodnji, a takođe trgovinska preduzeća su manje zadužena i sa manjim obavezama.

REZULTATI PRIVATIZACIJE U BRČKO DISTRIKTU BOSNE I HERCEGOVINE

Kako je već ranije navedeno u ovom članku, u Brčko distriktu Bosne i Hercegovine, od početka privatizacije 2001. godine pa sve do danas, privatizovano je 21 od 28 preduzeća. Ukupne investicije, koje su navedene u ugovorima, su 87.028.703 KM, a od toga iznosa 38,5% su strane investicije.

Tabela 1: Pregled privatizovanih preduzeća sa najznačajnijim elementima iz ugovora

Preduzeće	Ime Kupca	Kupopr odajna cijena	Ukupne investicije	Broj zaposlenih	
				Prije tend.	Poslije privat.
ODP „Bimal“	Seed Oil Holding Beč, - Austrija	1EUR	9.250.000 EUR	46	115
DD „Biljana“	ZZ Maoča, BiH	25.000	1.030.728	62	105
ODP „Impeks“	Doo „Sloboprom“ Lončari, BiH	110.000	10.700.000	35	150
ODP „Bosnaplod“	ZZ Maoča, BiH	25.000	6.595.000	63	141
ODP „Žitopromet“	Dan Trading GmbHBeč, Austrija	1	4.150.000	75	70
ODP „PSC“	Niko Babić, Bukvik, BiH	25.000	1.636.000	41	47
ODP „Majevica“	DOO „Duka“ Tuzla, BiH	100.000	3.000.000	55	70
ODP „Staklorad“	DOO „Jelen“ Brčko, BiH	15.000	1.481.000	22	42
ODP „Brčko“	Doo „Sloboprom“ Lončari, BiH	102.000	2.500.000	38	38
ODP „Feros“	Doo „Express Promet“ Brčko, BiH	10.000	614.500	15	22
ODP Novogradnja	Doo „GALAX“ D. Žabar, BiH	5.000	900.000	32	39
ZDP „Mibo“	DOO „Vend-Prom“ Gradačac, BiH	1	1.004.000	7	38
ODP „Agrosjeme“	DOO „El-HIDOR Centar“ Gradačac, BiH	100	626.000	17	55
ODP „Izgradnja“	DOO „IBIS –Project“ Brčko, BiH	2.000	3.270.000	21	40
ODP „Zanat“	DOO „IBIS –Project“ Brčko, BiH	1.000	2.660.000	20	40
ODP „Pirometal“	DOO „QBE“ i fizičkalica Gradačac, BiH	21.100	3.121.475	31	120
ODP „Grafam“	Slobodan Pavlović (Čikago, SAD) i Slobodan Krstić, Popovi	30.000	1.660.000	24	32
ODP „Projekt“	Grupa radnika	10.000	560.000	7	15
ZDP „Tesla“	Miodrag Bukvić i MPP „Klas“ Brčko, BiH	10.000	7.320.000	140	152
ODP „Laser“	DOO „Krajnović“ Brčko, BiH	1	5.700.000	42	80
ODP „Bimeks“	DOO „Galames“ Beograd, SCG	200	10.000.000	76	155
UKUPNO		491.405	87.028.703	869	1566

Izvor: Izvještaj Ureda za privatizaciju, 01.01.- 30.06. 2006. god., str. 7.

Tabela 2: Pregled privatizovanih preduzeća (domaće i strane investicije)

Preduzeće	Ime Kupca	Kupopr odajna cijena	Ukupne investicije	
			Domaće	Strane
ODP „Bimal“	Seed Oil Holding Beč, - Austrija	1EUR		9.250.000 EUR
DD „Biljana“	ZZ Maoča, BiH	25.000	1.030.728	
ODP „Impeks“	Doo „Sloboprom“ Lončari, BiH	110.000	10.700.000	
ODP „Bosnaplod“	ZZ Maoča, BiH, MIM Slovenija	25.000	6.469.467	125.533
ODP „Žitopromet“	Dan Trading GmbHBeč, Austrija	1		4.150.000
ODP „PSC“	Niko Babić, Bukvik, BiH	25.000	1.636.000	
ODP „Majevica“	DOO „Duka“ Tuzla, BiH	100.000	3.000.000	
ODP „Staklorad“	DOO „Jelen“ Brčko, BiH	15.000	1.481.000	
ODP „Brčko“	Doo „Sloboprom“ Lončari, BiH	102.000	2.500.000	
ODP „Feros“	Doo „Express Promet“ Brčko, BiH	10.000	614.500	
ODP Novogradnja	Doo „GALAX“ D. Žabar, BiH	5.000	900.000	
ZDP „Mibo“	DOO „Vend-Prom“ Gradačac, BiH	1	1.004.000	
ODP „Agrosjeme“	DOO „El-HIDOR Centar“ Gradačac, BiH	100	626.000	
ODP „Izgradnja“	DOO „IBIS –Project“ Brčko, BiH	2.000	3.270.000	
ODP „Zanat“	DOO „IBIS –Project“ Brčko, BiH	1.000	2.660.000	
ODP „Pirometal“	DOO „QBE“ i fizičkalica Gradačac, BiH	21.100	3.121.475	
ODP „Grafam“	Slobodan Pavlović (Čikago, SAD) i Slobodan Krstić, Popovi	30.000	498.000	1.162.000
ODP „Projekt“	Grupa radnika	10.000	560.000	
ZDP „Tesla“	Miodrag Bukvić i MPP „Klas“ Brčko, BiH	10.000	7.320.000	
ODP „Laser“	DOO „Krajnović“ Brčko, BiH	1	5.700.000	
ODP „Bimeks“	DOO „Galames“ Beograd, SCG	200		10.000.000
			53.499.743	33.528.960
			61,50%	38,50%
UKUPNO		491.405	87.028.703	

Izvor: Isto, str. 8.

Iz prve tabele možemo zaključiti da su kupoprodajne cijene relativno niske, ali istovremeno da su investicije u **privatizovanim preduzećima** visoke, kao i broj zaposlenih u odnosu na broj zaposlenih prije tendera.

S obzirom da je **Ured za privatizaciju** obavezan kontrolisati kupce državnih preduzeća u naredne tri poslovne godine od dana potpisivanja ugovora, po njihovom izvještaju, do sredine 2006. godine, tri godine poslovanja ispunilo je sedam preduzeća (DD „Bimal“, DD „Biljana“, DD „Sloboprom'S“, DD „Bosnaplod“, DD „Žitopromet“, DD „Jelen&Staklorad“ i DD „Duka – Bosna“). Osam preduzeća je navršilo dvije godine poslovanja (DD „Dona“, DD „Fereos“, DD „Galax-Niskogradnja“, DD „TMD – Mibo“, DD „Hidra – Stil“, DD „Zanat desing“, DD „Izgradnja“ i DD „PSC Babić“). Tri preduzeća su navršila jednu godinu poslovanja (DD „Pirometal“, DD „Grafam“ i DD „Projekt“), dok su ZDP „Tesla“, ODP „Laser“ i ODP „Bimeks“ preduzeća koja su privatizovana, ali nisu navršila prvu godinu poslovanja te su prikazani preliminarni rezultati.

PREDUZEĆA U KOJIMA JE TREĆA POSLOVNA GODINA ZAVRŠENA DO 30.06.2006. GODINE

Tabela 3: Pregled preduzeća koja su navršila tri godine poslovanja

Preduzeće	Investicije		Zaposleni		Bruto plate po radniku	
	Ugovoreno za I, II i III posl.god	Ispunjenje	Ugovoreno za I, II i III posl.g.	Ispunjenje	Ugovoreno za I, II i III posl.god	Ispunjenje
DD "Bimal"	3 500 000 Eur 2 000 000 Eur 3 750 000 Eur	3 500 000 Eur 2 000 000 Eur 3 750 000 Eur	70 90 115	70 135 144	1689 2271 2292	1032 1377 1331
Ukupno	9 250 000 Eur	9 250 000 Eur	115	144		
DD "Biljana" (u KM)	630 728 200 000 200 000	634 189 215 065 243 342	70 85 105	76 65 97	600 690 760	616 699 761
Ukupno	1 030 728	1 092 596	105	97		
DD "Sloboprom'S"	8 700 000 1 000 000 1 000 000	9 695.555 600 500 403 945	85 110 150	88 112 153	600 600 600	555 785 762
Ukupno	10 700 000	10 700 000	150	153		
DD "Duka & Bosna"	1 500 000 1 000 000 500 000	1 636 733 1 231 760 268 173	60 65 70	60 65 72	756 840 1.092	655 487(neto) 466(neto)
Ukupno	3 000 000	3 136 666	70	72		
DD "Žitopromet"	2 000 000 1 450 000 700 000	4 150 000 - 2 433 603	35 45 70	45 49 100	600 700 800	532 700 673
Ukupno	4 150 000	6 583 603	70	100		
DD "Bosnaplod"	2 113 000 2 167 000 2 315 000	4 158 735 1 517 053 1 686 381	70 90 141	81 90 143	844 781 765	680 727 819
Ukupno	6 595 000	7 362 169	141	143		
DD "Jelen& Staklorad"	798 000 380 000 303 000	884 961 405 788 411 259	19 23 42	21 23 42	588 621 639	517,61 657,60 813,40
Ukupno	1 481 000	1 702 008	42	42		
UKUPNO						
Tabela br. 1	44 048 155	48 783 269	693	751		

Izvor: Isto, str. 10.

Da je privatizacija brčanskih preduzeća bila dobar potez, dokazuju i podaci iz ove tabele. Prema tim podacima, od ugovorenih 44.048.155 KM, kupci su investirali 48.783.269 KM, što je za 4.735.114 KM više od ugovorenog. Također, od ugovorenih 693 radna mjesta, otvoreno je 751, što je za 58 radnih mjesta više nego što je ugovoreno za tri poslovne godine koliko ta preduzeća posluju.

PREDUZEĆA U KOJIMA JE DRUGA POSLOVNA GODINA ZAVRŠENA DO 30.06.2006. GODINE

Tabela 4: Pregled preduzeća koja su navršila dvije godine poslovanja

Preduzeće	Investicije		Zaposleni		Bruto plate po radniku	
	Ugovoreno za I i II posl.god.	Ispunjenje	Ugovoreno za I i II posl.god.	Ispunjenje	Ugovoreno za I i II posl.god.	Ispunjenje
DD "Dona"	1 600 000	1 616 564	16	19	580	557
	700 000	1 115 265	25	38	600	678
Ukupno	2 300 000	2 731 829	25	38		
DD "Feros"	354.000	354 858	12	13	700	653
	-	revizija u toku	-	revizija u toku	-	revizija u toku
Ukupno	354.000	354 858	12	13	700	653
DD "Galax-Niskogradnja"	450 000	1 031 437	15	20	737	631
	250 000		24	24	718	778
Ukupno	700 000	1 031 437	24	24		
DD "TMD-Mibo"	789.000	1 004 000	7	62	800	847
	150.000	0	12	79	820	681
Ukupno	939 000	1 004 000	12	79		
DD "Hidra-Stil"	586 000	691 958	37	40	1 000	717
	20 000	16 519	46	47	1 070	806
Ukupno	606 000	708 477	46	47		
DD "Zanat design"	2 010 000	1 977 545	26	30	588	572
	500 000	720 000	30	33	588	616
Ukupno	2 510 000	2 697 545	30	33		
DD "Izgradnja"	2 210 000	1 823 669	26	25	588	578
	910 000	1 582 700	30	32	588	616
Ukupno	3 120 000	3 406 369	30	32		
DD "PSC-Babić"	926 000	2 047 196	25	35	411 (neto)	411 (neto)
	370.000	255 198	35	36	468 (neto)	477 (neto)
Ukupno	1 296 000	2 302 394	35	36		
UKUPNO						
Tabela br. 2	11 825 000	14 236 909	214	302		

Izvor: Isto, str. 14.

Nakon revizije preduzeća u kojima je druga poslovna godina završena do izvještajnog perioda, rezultati su, također, pokazali da je prevaziđen iznos ugovoren za investicije, ali i broj zaposlenih. Preduzeća su za dvije poslovne godine investirala 14.236.909 KM, za razliku od 11.825.000 KM koliko je ugovoreno. Iz toga proizlazi da je nakon dvije poslovne godine investirano 2.411.909 KM više od predviđenog. Prvobitno je bilo planirano da se otvori 214 radnih mjesta, dok je u tom periodu otvoreno 302 nova radna mjesta, što je za 88 više od planiranog.

PREDUZEĆA U KOJIMA JE PRVA POSLOVNA GODINA ZAVRŠENA DO 30.06.2006. GODINE

Tabela 5: Pregled preduzeća koja su navršila jednu godinu poslovanja

Preduzeće	Investicije		Zaposleni		Bruto plata po radniku	
	Ugovoreno za 1 posl.god	Ispunjenje	Ugovoreno za 1 posl.god	Ispunjenje	Ugovoreno za 1 posl.god	Ispunjenje
DD "Pirometal"	1 385 200	1 414 010	40	43	800	469
DD "Grafam"	915 000	958 883	20	20	676	552
DD "Projekt"	280 000	0	11	11	1500	1104
UKUPNO Tabela br. 3	2 580 200	2 372 893	71	74		

Izvor: Isto, str. 18.

Završetkom prve godine poslovanja, iako su se ugovorom obavezali, privatizovana preduzeća, generalno gledajući, nisu ispunila obaveze na koje su se obavezali. Činjenica jeste, da su od tri preduzeća, dva i premašila obaveze, ali treće preduzeće, DD „Projekt“, nije investiralo iznos novca na koji se obavezali, te tako učinilo, da se u ukupnom zbiru ne premaši obavezujući iznos u investicijama.

PREDUZEĆA U KOJIMA JE PRVA POSLOVNA GODINA U TOKU (PRELIMINARNI REZULTATI)

Tabela 6: Pregled preduzeća u kojima je prva godina poslovanja u toku

Preduzeće	Investicije		Zaposleni		Bruto plata po radniku	
	Ugovoreno za 1 posl.god	Potvrđeno Ispunjenje	Ugovoreno za 1 posl.god	Ispunjenje	Ugovoreno za 1 posl.god	Ispunjenje
ZDP "Tesla"	5 340 000	2 000 000	77	110	650,43	-
ODP "Laser"	3 700 000	3 298 299	65	75	924,00	-
ODP "Bimeks"	6 000 000	6 000 000	75	66	720,00	-
UKUPNO Tab. br. 4	15 040 000	11.298.299	217	251		

Izvor: Isto, str. 20.

Iako prva godina poslovanja još uvijek nije završena, preliminarni podaci pokazuju da su preduzeća na dobrom putu da ugovorene obaveze i ispune. Preduzeća su već premašila broj zaposlenih. Za prvu godinu poslovanja preduzeća su se obavezala da će zaposliti 217 radnika, dok su ta tri preduzeća zaposlila 251 radnika. Samo ODP „Bimeks“ još uvijek nije ispunio obavezujući broj zaposlenih radnika.

Tabela 7: Ukupan pregled ostvarenih i planiranih investicija i zapošljavanja u privatizovanim preduzećima

Broj tabele	Investicije		%	Zaposleni		%
	Ugovoreno za I,II i III g.	Ispunjenje		Ugovoreno za I,II i III	Ispunjenje	
Tabela br. 1	44 048 155	48 783 269	111	693	751	108
Tabela br. 2	11 825 000	14 236 909	120	214	302	141
Tabela br. 3	2.580.200	2.372 893	92	71	74	103
Tabela br. 4	15.040.000	11.298.299	75	217	251	116
Ukupno	73 493 355	76 691 370	104	1 195	1 378	115

Izvor: Isto.

Iz ovog pregleda se može vidjeti da su investicije premašene za 4% u ukupnom iznosu, te da je, također, i broj zaposlenih premašen za 15%. Do sada je ukupno investirano oko 77 miliona KM.

Iz prezentiranih podataka potvrđuje se kvalitet modela privatizacije u Brčko distriktu Bosne i Hercegovine koji favorizuje investiciona ulaganja i zapošljavanje, a kupoprodajna cijena je manje bitan element. Do posmatranog perioda investirano je u privatizovana preduzeća na području Brčko distrikta Bosne i Hercegovine oko 77 miliona KM, zaposleno 1378 radnika i ostvareno je svega 491.405 KM na ime kupoprodajne cijene.

ZAKLJUČAK

Istražujući ovo ekonomsko područje, došli smo do zaključka da je proces privatizacije sam po sebi nužan i da se on mora sprovesti što prije, ali ne i po svaku cijenu. Većim se investicijama dolazi do većeg obima proizvodnje, veća količina materijalnih dobara i usluga se izvozi, otvara se više radnih mjesta, dolazi se do većeg priliva novca i povećanja plata.

Ipak, i politički subjekti moraju doprinijeti poboljšanju procesa privatizacije, pojednostaviti proces registracije privrednih subjekata, omogućiti lakši priliv inostranog kapitala i sl. Statistički podaci pokazuju da na jedno osnovano preduzeće dolazi 15 preduzeća koja su bankrotirala. Mada se, dosadašnji, proces privatizacije u Brčko distriktu Bosne i Hercegovine može smatrati i te kako uspješnim, što se ne odnosi na čitavu Bosnu i Hercegovinu. Naime, u Bosni i Hercegovini još uvijek je preko 50% kapitala u državnom vlasništvu, dok je u ostalim zamljema u tranziciji on već pao na 10 – 15%.

LITERATURA:

1. Alibašić, H., Jakšić M.: Makroekonomska analiza, „Hamgraf“ Živinice, 2005.;
2. Ilić, B., Tomić, M.: Savremena politička ekonomija, Ekonomski fakultet Brčko, 2003.
3. Grupa autora: Strategija transformacije velikih preduzeća u uslovima globalizacije, Univerzitet u Beogradu, Ekonomski fakultet, Beograd, 1999.
4. Grupa autora: Tranzicija i privredni razvoj - kratkoročni i dugoročni aspekti, Univerzitet u Beogradu, Ekonomski fakultet, Beograd, 1998.
5. Grupa autora: Zbornik radova, Univerzitet u Istočnom Sarajevu, Ekonomski fakultet, Brčko, 2004.
6. Izvještaj Zavoda za zapošljavanje, 30. novembar 2006.
7. Izvještaj Ureda za privatizaciju, 01.01.-30.06.2006.
8. Nalog Supervizora o načinu privatizacije društvenog kapitala preduzeća u Brčko distriktu BiH, septembar 2001.
9. Zakon o privatizaciji preduzeća u Brčko distriktu BiH, mart 2004.